

Hvornår kan man som fagperson anbefale forældre, plejeforældre og adoptanter, at deres børn starter i dagtilbud i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Af Rikke Yde Tordrup cand. psyk. aut. Klinisk specialist i børn og unge. **1**

Hvornår kan man som fagperson anbefale forældre, plejeforældre og adoptanter, at deres børn starter i dagtilbud i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Som supervisor for forskellige faggrupper indenfor PPR og børneområdet f.eks. sundhedsplejersker, familiebehandlere, PPR-psykologer og anbringelseskonsulenter samt adoptionsrådgivere er ovenstående spørgsmål ofte til refleksion i supervisorsrummet.

Svarene på spørgsmålene er naturligvis individuelle fra sag til sag. Men jeg vil gerne forsøge her at svare overordnet ud fra en tilknytningsteoretisk tilgang.

I et tilknytningsteoretisk perspektiv er det vigtigste, at et barn udvikler tryk tilknytning og at denne trygge tilknytning bevares ved start og i hverdagen i dagtilbud.

Hvad er tryk tilknytning?

Under graviditet, fødsel og barsel danner fosteret og barnet ud fra levet erfaring grundlag for " Hvem er jeg og hvad er verden?"

Et barns tidlige levede erfaringer i relationer danner grundlag for bar-

nets og opfattelse af sig selv og andre.

Nyere forskning viser, at et barns tidlige levede erfaringer, mens barnet er i mors mave, allerede danner et prænatalt grundlag for barnets selvopfattelse og opfattelse af andre. Vi antager derfor i dag, at et barn fødes med en prænatal tilknytningsstil alt efter moderens omsorg overfor fosteret. Denne prænatale tilknytning bygger forældrene videre på efter fødslen.

Hvis et barn får omsorg af sine primære omsorgspersoner, kan grundlaget være:

"I mine hukommelsessystemer er der mange emotionelt prægede oplevelser af at have vækket positive følelser i andre og blive behandlet på en kærlig måde – derfor er jeg nem at holde af og andre er nærværende, kærlige og hjælpsomme."

Et barn med sådanne erfaringer vil udvikle tryk tilknytning og overføre den positive antagelse om sig selv og andre til livet generelt.

Hvorfor er tryk tilknytning vigtigt?

Tilknytningssystemet tjener det for-

Hvornår kan man som fagperson anbefale forældre, plejeforældre og adoptanter, at deres børn starter i dagtilbud i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Af Rikke Yde Tordrup cand. psyk. aut. Klinisk specialist i børn og unge. **2**

mål at holde os i live. Når barnet oplever, der er fare på færde, tændes barnets tilknytningssystem og barnet bliver uroligt.

Barnet græder og søger trøst, eller (hvis uroen er lidt mindre) så ser barnet sig om efter forældrenes øjne og søger efter at få sendt et beroligende blik tilbage og derved blive reguleret til ro.

Når barnet overvejende oplever, at de primære voksne kan regulere barnet til ro, bliver barnet trygt, og så slukkes tilknytningssystemet igen. Den energi, barnet brugte på tilknytningssystemet i urolig tilstand, kan nu bruges på udforskning og udvikling.

Og der følger mange gode beskyttende faktorer med tryk tilknytning.

Nogle tilknytningsteoretikere kalder end dog den trygge tilknytnings beskyttende faktorer for livsduelighed.

Et barn, der har udviklet tryk tilknytning til sine primære omsorgspersoner, har bl.a. gode muligheder for at regulere sig selv til ro efter uro.

Gode muligheder for at styre sin

opmærksomhed.

Gode muligheder for at sætte sig i andres sted og etablerer en særlig mental kontakt i relationer, hvor begge oplever at have hinanden på sinde. Denne mentale kontakt har mange betegnelser: Now-moments, Emergenete øjeblikke, mødeøjeblikke m.fl. Jeg betegner dem udviklende øjeblikke.

Gode muligheder for at bede andre om hjælp og modtage hjælp samt lære af nye erfaringer.

Derudover er barnet ofte socialt veltilt og ligger højt i sunde børnehierarkier .

Hvordan rådgiver man forældre til at etablere tryk tilknytning?

De fleste forældre giver heldigvis helt intuitivt deres børn den omsorg, der fremmer tryk tilknytning og de fleste børn tager imod og indgår aktivt i relationen med sociale invitationer og reagerer positivt på forældrenes kontakt – tilknytningssystemet tænder altså let hos de fleste forældre og børn.

Andre skal hjælpes på vej.

Det kan anbefales at fortælle foræl-

Hvornår kan man som fagperson anbefale forældre, plejeforældre og adoptanter, at deres børn starter i dagtilbud i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Af Rikke Yde Tordrup cand. psyk. aut. Klinisk specialist i børn og unge. **3**

drene, hvor vigtige de er for deres barn, og at den kontakt, de tilbyder barnet, er afgørende for hvordan barnet udvikles.

Forældrene må i et tilknytningsteoretisk perspektiv bringes til at forstå, at de har ansvar for at give barnet en god selvfølelse indeni, når de er sammen med barnet, og at denne selvfølelse bliver barnets første model for selvværd og tillid til andre.

Alle små samspil, hvor forældre og barn er afstemte med hinanden i pludren, i sang og i stilhed, styrker barnets gode selvfølelse. Kærlig berøring, kærlige øjne og kærlige lyde bidrager også.

Forældrene skal vide, at de ikke behøver være helt tæt på barnet hele tiden, men de skal hele tiden være nærværende - også på afstand. Mobiltelefoner og lign. må ikke stjæle forældrenes nærvær.

Det er vigtigt også, at råde forældrene til, at sætte sig på et tæppe eller på en stol og bare være der for barnet. Lade barnet udforske verden alene, mens forælderen sidder med afslappet årvågen opmærksomhed i baggrunden. Ser barnet sig omkring

efter forældrerens øjne, må forælderen sende et roligt og kærligt blik tilbage.

Nogle gange sætter forældre også lyd på noget barnet laver. Hvis barnet, eksempelvis ligger på tæppet og begynder, at sparke med benene. Så vil de fleste forældre sætte en form for lyd på barnets bevægelser og måske sige bum bum bum i takt med barnets fødder o. lign. Forældre der intuitivt siger bum bum bum, i takt med barnets ben ved ofte ikke, at de laver affektiv afstemning og tryk tilknytning i netop det øjeblik.

Det kan fagprofessionelle forstørre så forældrene bliver bevidste om, hvor geniale de ofte helt ubevidste er.

Hvordan ser man om et barn har etableret tryk tilknytning?

Pejlemærker er, at barnet trives generelt og bevæger sig i en stjerneadfærd ud fra forældrene, når barnet udforsker verden. Stjerneadfærden skal bestå i, at barnet bevæger sig ud fra forældrene, når barnet er trygt (udforskningssystemet er tændt) og bevæger sig tilbage og kigger efter forældrene, når barnet

Hvornår kan man som fagperson anbefale forældre, plejeforældre og adoptanter, at deres børn starter i dagtilbud i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Af Rikke Yde Tordrup cand. psyk. aut. Klinisk specialist i børn og unge. **4**

blive utrygt eller spændt (tilknytningssystemet er tændt). Og forældrene skal ved "mindre" utrygheder kunne regulere barnet til ro via øjenkontakt på afstand. Så tilknytningssystemet slukker i barnet og barnet kan nu igen bruge energi på, at udforske verden.

Tilknytningssystemet lagrer sine erfaringer efter princippet "mange bække små, gør stor å".

Det vil sige, at alle barnets levede erfaringer i relationer kan betragtes billedligt som bække og når barnet er ca. et år gammelt bliver disse bække til en stor å og denne å er nu barnets primære tilknytningsmønstre.

Meget tyder på, at det tilknytningsmønster barnet har i ca. 1 års alderen er forholdsvist stabilt.

Hvis barnet oplever mange nye erfaringer i relationer efter 1 års alderen, kan barnet godt tillære en ny tilknytningsstil. Forskning tyder dog overvejende på, at barnet i belastede situationer vender tilbage til den stil barnet havde i 1 års alderen, eller end dog den tilknytning barnet havde ved fødslen, hvis barnet bortadopteres til nye relationserfaringer.

Derfor betegnes en ny tilknytningsstil etableret efter 1 års alderen som barnets tillærte sekundære tilknytning.

Opstart i dagtilbud

Langt de fleste børn i Danmark kommer heldigvis fra omsorgsfulde hjem og etablerer helt uden rådgivning tryk tilknytning til mor og far og kan bevare dette i dagtilbud af god kvalitet.

Hvis et barn med tryk tilknytning starter i et dagtilbud med tilstrækkelig normering i børnehøjde og omsorgsfulde voksne, der kender til tilknytningens betydning, så er det sandsynligt, at barnet vil trives og overføre og bevare den trygge tilknytning i dagtilbuddet.

Der findes naturligvis mange andre parametre, der måler kvalitet i dagtilbud på. Eksempelvis viser forskning, at inddeling i mindre børnegrupper og mulighed for fri leg samt de voksnes uddannelsesniveau mm. også har stor betydning. Når jeg vælger at fremhæve normering og omsorgsfulde voksne med viden om tilknytning, så er det, fordi mit afsæt er tilknytningsteoretisk.

Hvis forældrene ønsker at være

Hvornår kan man som fagperson anbefale forældre, plejeforældre og adoptanter, at deres børn starter i dagtilbud i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Af Rikke Yde Tordrup cand. psyk. aut. Klinisk specialist i børn og unge. **5**

dem, der har størst indflydelse på barnets primære tilknytningsstil, kan man rådgive dem til at vente med at aflevere barnet i daginstitution, indtil barnets tilknytningsstil er tryk etableret og forholdsvist stabilt. Dette vil overvejende være tilfældet i 1-2-årsalderen.

Hvis forældrene ønsker at aflevere barnet tidligere i dagtilbud, kan barnet godt udvikle tryk tilknytning, men forældrene bør rådgives om, at det er særdeles vigtigt, at de vælger dagtilbud af høj kvalitet, særligt til det lille barn, da den eller de voksne i dagtilbuddet sammen med forældrene i denne situation vil få stor indflydelse på barnets primære tilknytningsstil.

Hvis forældrene ønsker at hjemmepasse barnet og måske lade barnet have meget lidt tilknytning til dagtilbud eller slet ingen og måske blot se andre børn i etablerede legegrupper, så bliver forældrene naturligvis de primære ansvarlige for barnets tilknytning i længere tid end til 1-2-årsalderen.

Hvad hvis der ikke er tryk tilknytning?

Nogle forældre kan af mange forskellige grunde ikke etablere tryk

tilknytning til deres barn.

En udredning kan vise, om barnet har vanskeligheder med sig, og om der skal etableres særlig støtte eller specialtilbud omkring barnet, eller om vanskelighederne overvejende kommer fra forældrene.

Når udredninger viser, at barnet har noget med sig som forstyrrer etableringen af tryk tilknytning, er det ofte, fordi barnet ikke reagerer med glæde i relationer uanset forældrenes kærlige invitationer til relationer. Dette kan nogle gange udredes ved børn med autisme eller ved børn med neurologiske skader eller ved børn, der har oplevet store tidlige traumer, som eksempelvis ulykker, hvor børnene har været i fare for at dø, og der ikke har været en voksen ved dem til at hjælpe barnet med at regulere sig til ro.

Når udredninger viser, at vanskelighederne ligger hos forældrene, kan det vurderes, at forældrene har svært ved at vise barnet omsorg. Nogle gange kan omsorgen vokse frem ved støtte og familiebehandling i hjemmet.

I disse situationer kan forældrene med fordel rådes til kun at have bar-

Hvornår kan man som fagperson anbefale forældre, plejeforældre og adoptanter, at deres børn starter i dagtilbud i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Af Rikke Yde Tordrup cand. psyk. aut. Klinisk specialist i børn og unge. **6**

net hjemme, når forældrene har overskud til at vise barnet omsorg og ellers aflevere barnet så tidligt som muligt aldersmæssigt i dagtilbud og i mange timer dagligt. Her arbejdes der ideelt set på, at de voksne i dagtilbud kan få så meget indflydelse på barnets primære tilknytning, så barnet kan udvikle primær tryk tilknytning trods forældrenes vanskeligheder ved at vise omsorg.

Hvis forskellige indsatser i hjemmet ikke lykkes og det vurderes, at forældrenes forældreevne ikke udvikles nok til at give barnet den fornødne omsorg, kan barnet anbringes udenfor hjemmet.

De mindste børn anbringes ofte i plejefamilie, og her må plejeforældrene arbejde på, at barnet etablerer sekundær tryk tilknytning til dem.

Nogle børn bortadopteret både indenlands og udenlands, og adoptivforældres opgave er uanset barnets adoptionsbaggrund, nøjagtig som plejefamiliernes, at arbejde på, at barnet etablerer sekundær tryk tilknytning til dem. Nogle anbragte og adopterede børn kan naturligvis komme fra omsorgsfulde hjem, hvor de har udviklet tryk tilknytning. Det

kan være, de anbringes eller adopteres, fordi forældrene bliver fattige, syge eller dør. Barnet anbringes måske i netværkspleje eller adopteres af familiemedlemmer, som barnet allerede har kendt og barnet er tryk ved. I sådanne situationer kan det vurderes, at barnet kan profitere af en, for vores kultur, almindelig indkøring i daginstitution i 1-2-årsalderen.

Utryk tilknytning

Omsorgssvigtende erfaringer danner naturligvis også grundlag for barnets selvopfattelse og opfattelse af andre. Og nøjagtig som ved tryk tilknytning begynder erfaringerne allerede i graviditeten, og allerede her dannes der prænalt tilknytningserfaringer, som kan få betydning efter fødslen.

Et engelsk studie har eksempelvis fundet, at mødre, der distancerer sig fra deres foster og bortadopterer ved fødslen, videreføre vanskeligheder til barnet, som kan spores langt ind i barnets voksenliv. I dette forsøg konkluderes det, at en prænalt utryk tilknytning bl.a. er en risikofaktor, der øger sandsynligheden for senere vanskeligheder ved at regulere sig selv til ro, når man bliver uro-

Hvornår kan man som fagperson anbefale forældre, plejeforældre og adoptanter, at deres børn starter i dagtilbud i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Af Rikke Yde Tordrup cand. psyk. aut. Klinisk specialist i børn og unge. **7**

lig. Også selv om barnet er bortadopteret fra fødslen og har etableret tryk tilknytning til adoptionsforældrene.

Når et barn udsættes for omsorgssvigt, laves der ideelt set forskellige foranstaltninger i hjemmet for at øge omsorgen for barnet og derved øge sandsynligheden for tryk tilknytning. Men desværre er der børn, der lever i relationer af omsorgssvigtende karakter. Nogle lever i det hele livet, andre anbringes eller adopteres og kommer til deres plejefamilie eller adoptivfamilie med omsorgssvigtende tidlige levede erfaringer i relationer.

De utrygge tilknytningsstile, børn udvikler i deres tidlige oplevede relationer, betegnes utryk afvisende, ængstelig ambivalente eller desorganiserede.

Utryk afvisende tilknytning

Hvis et barn eksempelvis oplever meget vrede mod barnet kan grundlaget være:

”I mine hukommelsessystemer er der emotionelt prægede oplevelser af at have vækket vrede i andre og blive behandlet som et dårligt menneske – derfor er jeg et dårligt men-

neske og andre er ubehagelige, vrede og farlige”.

Hvis et barn oplever en understimulation, og forældrene trækker sig i relationen kan grundlaget være:

”I mine hukommelsessystemer er der der emotionelt formede oplevelser af at have fået andre til at trække sig væk fra mig og af at blive behandlet som ligegyldig – derfor er jeg ligegyldig, og andre er fraværende og ligeglade”.

Ængstelig ambivalent tilknytning

Andre børn kan have oplevet erfaring med meget svingende omsorg og derved udviklet ængstelig ambivalent tilknytning. Hvis et barn oplever forældre, der kan give omsorg og så pludselig ikke kan give omsorg.

Grundet eksempelvis misbrug eller psykisk sygdom kan grundlaget være:

”I mine hukommelsessystemer er der emotionelt formede oplevelser af at have vækket positive følelser i andre, hvorefter de uden varsel trak sig væk fra mig, og af at blive behandlet som svingende mellem vigtig og ligegyldig – derfor er jeg nog-

Hvornår kan man som fagperson anbefale forældre, plejeforældre og adoptanter, at deres børn starter i dagtilbud i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Af Rikke Yde Tordrup cand. psyk. aut. Klinisk specialist i børn og unge. **8**

le gange vigtig og nogle gange ligegyldig, og andre er uforudsigelige og utroværdige”.

Desorganiseret tilknytning

Andre børn kan have levet erfaring med omsorgsgivere, der har forgrebet sig psykisk eller fysisk. Derved har barnet udviklet desorganiseret tilknytning.

Hvis et barn oplever forældre, der er farlige og gør dem ondt, kan grundlaget være:

”I mine hukommelsessystemer er der emotionelt formede oplevelser af at have fået andre til at gøre mig ondt – derfor er jeg ond, og andre er onde”.

Anbragte eller adopterede børn med ængstelig ambivalent eller desorganiseret tilknytning skal også have god tid hos plejeforældre eller adoptivforældre til at leve nye erfaringer og til at udvikle sekundær tryktilknytning.

Heller ikke disse børn bør ideelt set begynde i institution før sekundær tryktilknytning til plejeforældrene eller adoptivforældrene er etableret.

Nogle gange er det naturligvis ikke realistisk at vente hele den tid, det

tager, skolepligten skal naturligvis overholdes, og nogle børn udvikler ikke en sekundær tryktilknytning. Eksempelvis kan børn med desorganiserede tilknytningsstil have meget svært ved at udvikle en tillært sekundær tryktilknytning og må formentlig have støttetimer eller specialtilbud ved institutionsstart uanset alder.

Men i et tilknytningsteoretisk perspektiv bør der ventes med opstart i dagtilbud, indtil der er overvejende tryktilknytning til de primære omsorgspersoner, hvis det er muligt at etablere.

I min kliniske praksis har jeg gennem årene erfaret, at udsat start i dagtilbud samt hjemmepasning med mange positive samspil i relationer mellem barn og plejefamilie eller mellem barn og adoptivfamilie kan få tryktilknytning til at spire selv mod hårde odds.

Observation af de 4 tilknytningsstile

De 4 tilknytningsstile er naturligvis lettest at observerer, når de fremstår i den reneste form.

Altså hvis barnets levede erfaringer billedligt ses som de mange bække

Hvornår kan man som fagperson anbefale forældre, plejeforældre og adoptanter, at deres børn starter i dagtilbud i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Af Rikke Yde Tordrup cand. psyk. aut. Klinisk specialist i børn og unge. 9

små, som ved ca. 1-2-årsalderen har gjort barnets store å bestående af et tilknytningsmønster, så bliver tilknytningsmønsteret ”renest” hvis bækkene har været ensartede.

Hvis forældrene har vist barnet samme omsorg eller mangel på samme eller samme svingninger i omsorg eller samme overgreb gang på gang, så bliver tilknytningsmønsteret tydeligst.

Mange forældre er heldigvis overvejende omsorgsfulde, og mange børn i Danmark har en tryk tilknytning, som fremstår i den reneste form og er forholdsvis let at observere.

Det mest karakteristiske er den tidligere illustrerede stjerneadfærd. Som observatør kan man stille skarpt på, om barnet udviser stjerneadfærd ud fra forælderen eller anden primær omsorgsperson som en tryk base. Således, at barnet udforsker verden frit (udforskningssystemet er tændt), oplever en fare, tænder tilknytningsystemet og søger mod den tryk base for at slukke tilknytningsystemet igen. Når dette lykkedes, udforsker barnet trygt videre.

Det er mere blandet for de 3 utrygge

tilknytningsformer og derfor kan de være sværere at spotte i observationer i ren form. ”Heldigvis” fristes jeg til at sige. For heldigvis er det sådan, at børns små bække, som bliver til deres store å af et tilknytningsmønster, sjældent helt overvejende består af gentagende omsorgssvigt. Der vil ofte også være bække af andre levede erfaringer i relationer, og det er jo rigtig godt.

Jeg har dog set børn udsat for stabil omsorgssvigt af samme karakter igennem hele opvæksten. Således at børnenes oplevede erfaring i relationer var ensartet omsorgssvigt og gav ensartede utrygge tilknytningsmønstre. Tydeligst var det at spotte på rumænske børnehjem, hvor jeg regelmæssigt var på besøg gennem 7 år fra 1991-1998. Her fremstod eksempelvis det utryg afvisende og det desorganiserede tilknytningsmønster skræmmende klart i ren form. Og det var her, min interesse for tilknytningsteori blev vakt.

Behandling af utrygge tilknytningsstile

Et barn utrygge tilknytningsstile vil overføre en negative antagelse om sig selv og andre til livet generelt.

Hvis dette barn anbringes eller

Hvornår kan man som fagperson anbefale forældre, plejeforældre og adoptanter, at deres børn starter i dagtilbud i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Af Rikke Yde Tordrup cand. psyk. aut. Klinisk specialist i børn og unge. **10**

adopteres, vil barnet opføre sig ud fra sit grundlag, også selv om barnet nu er kommet i nye vilkår.

Plejeforældrene og adoptivforældrene må bruge tid og energi på at give barnet nye levede erfaringer. Så barnet udvikler en tillært sekundær tryk tilknytning i plejefamilien og adoptionsfamilien. Det er miljøterapi 24/7. Hvor barnet gerne skulle begynde at tro på, at barnet er kommet i kærlige, nærværende, forudsigelige og troværdige omgivelser. Der skal ideelt set ikke ske så meget andet for barnet end dette. Barnet vil sædvanligvis først begynde at knytte sig til den ene af plejeforældrene eller adoptivforældrene og senere den anden. Det er vigtigt, at der ikke kommer alle mulige andre relationer i spil end de primære omkring et anbragt barn i den første tid.

Når det vurderes, at barnet har udviklet en sekundær tryk tilknytning til plejeforældrene eller adoptivforældrene, kan det overvejes, om denne trygge tilknytning er stærk nok til at kunne holde til dagtilbudsstart, og om dagtilbuddet har ressourcer til at opretholde barnets nye trygge tilknytning både i opstarten og i hverdagen.

Der kan ikke sættes tidspunkt på for, hvornår dette er etableret.

Hvordan ved man om et barn har etableret tillært sekundær tryk tilknytning?

Pejlemærkerne er de samme som beskrevet ovenfor for biologiske forældre. Barnet trives generelt og bevæger sig i en stjerneadfærd ud fra plejeforældrene eller adoptivforældrene, når barnet udforsker verden. Stjerneadfærden skal bestå i, at barnet bevæger sig ud fra plejeforældrene eller adoptivforældrene, når barnet er trygt og bevæger sig tilbage og kigger efter dem, når barnet bliver utrygt eller spændt. Og plejeforældrene eller adoptivforældrene skal ved "mindre utrygheder" kunne regulere barnet til ro via øjenkontakt på afstand. Når barnet tilknytningssystem tænder, fordi der er fare på færde, skal plejeforældrene eller adoptivforældrene med deres adfærd kunne slukke for barnets tilknytningssystem igen, så barnets udforskningsystem tænder og barnet fortsætter trygt med at udforske verden.

Hvis barnet bliver utrygt i dagtilbud og der ikke er nok omsorgsfulde voksne i dagtilbuddet til at regulere

Hvornår kan man som fagperson anbefale forældre, plejeforældre og adoptanter, at deres børn starter i dagtilbud i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Af Rikke Yde Tordrup cand. psyk. aut. Klinisk specialist i børn og unge.

11

barnet tilbage til tryghed, vil barnets første tilknytningsstil træde frem igen. Det kan være nødvendigt, at et barn med primær utrygge tilknytningsstile tæller for flere pladser i en dagpleje eller vuggestue, så personalet får ressourcer til at understøtte eller udvikle barnets nye eller endnu ikke stabile sekundære trygge tilknytning.

Er dagtilbud godt i et tilknytningsteoretisk perspektiv?

Kvaliteten i de danske dagtilbud skulle gerne sikre en modtagelse af alle børn med tryk tilknytning, der sikrer, at barnet overfører sin trygge tilknytning hjemmefra til en omsorgsfuld dagplejemor eller primærpædagog. Er det en vuggestue, må barnet først blive tryk ved en primærpædagog. Herefter kan barnet begynde at overføre denne tryk tilknytning til flere voksne i dagtilbuddet.

Når barnet bliver utryk i dagtilbuddet, skal der være en tilstrækkelig normering i børnehøjde, så barnet kan finde den eller de voksne, barnet er trykt knyttet til, og bevæge sig mod dem, hvis barnets tilknytningssystem slår til. De voksne, barnet er tryk ved, skal være i nærhe-

den af barnet, så de kan regulere barnet til ro via øjenkontakt. Nogle gange tæt på og andre gange fra afstand; alt efter barnets alder og niveauet af utryghed. Når barnet bringes til tryghed, slukker barnets tilknytningssystem og barnets udforskningssystem tændes igen, og barnet udforsker trygt videre.

Kvaliteten i de danske dagtilbud skulle også gerne sikre en modtagelse og hverdag for børn med utrygge, ængstelig ambivalente og desorganiserede tilknytningsstile.

Ideelt set skal der kunne hentes ressourcer til, at disse børn udvikler sekundær tryk tilknytning i dagtilbud ved at give disse børn nye leve-ede erfaringer i relationer.

Igennem de senere år er kvaliteten i dagtilbud faldet, og selv om normering ikke er alt, så slår det naturligvis alt, når vi ser på forskellige faktorer for kvalitet der styrker tilknytning.

Det er min faglige bekymring, at vi gennemsnitligt har nået et så lavt niveau af kvalitet i danske dagtilbud, at børn der har brug for at udvikle nye tilknytningsstile i dagtilbud i stedet er i risiko for at få gen-

Hvornår kan man som fagperson anbefale forældre, plejeforældre og adoptanter, at deres børn starter i dagtilbud i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Af Rikke Yde Tordrup cand. psyk. aut. Klinisk specialist i børn og unge. **12**

bekræftet de utrygge stile, de kommer med. Da de ikke møder tilstrækkeligt med voksne, der kan møde dem med den omsorg og viden om at skabe tryk tilknytning til børn med utrygge tilknytningsmønstre, som børnene har brug for.

Jeg kan end dog have en faglig bekymring for, at børn i dag kan komme med tryk tilknytning hjemmefra og grundet dårlig kvalitet i dagtilbud kan være i risiko for at udvikle en sekundær utryk eller ængstelig ambivalent tilknytning i dagtilbuddet.

I foråret 2019 var jeg med til at udarbejde designet på en undersøgelse foretaget af Dansk Psykologforening. 546 PPR-psykologer, der arbejdede på dagtilbudsområdet, svarede på undersøgelsen. I et tilknytningsperspektiv var der foruroligende, at 89% af psykologerne i høj eller nogen grad konkret har observeret forhold i en daginstitution, hvor der har været så få voksne, at de har vurderet at det har negativ betydning for børns udvikling.

<https://www.dp.dk/wp-content/uploads/ppr-i-daginstitutioner-og-normering-fin.pdf>

I et tilknytningsteoretisk perspektiv

er dagtilbud i høj kvalitet gode for børn, men gode for børn på forskellige tidspunkter alt efter børnenes tilknytningsstile og vilkår i hjemmet.

Dagtilbud af lav kvalitet kan være skadelige for alle børn uanset tilknytningsstil.

Hjemmepasning som et aktivt lystbetonet valg af omsorgsfulde forældre, plejeforældre og adoptivforældre i stedet for eller med meget begrænset benyttelse af dagtilbud kan naturligvis også anbefales i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Opsummering:

Langt de fleste børn i Danmark har en tryk tilknytning med hjemmefra og vil uproblematisk kunne starte i et dagtilbud af høj kvalitet i 1-2-årsalderen.

Hvis forældrene ønsker at være dem, der har den fulde indflydelse på dannelsen af barnets primære tilknytning, bør de ikke aflevere barnet, før barnet er ca. 1-2 år.

Er forældrene trygge ved at invitere en dagplejemor eller en vuggestue ind som "meddannere" af deres barns primære tilknytning, så kan

Hvornår kan man som fagperson anbefale forældre, plejeforældre og adoptanter, at deres børn starter i dagtilbud i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Af Rikke Yde Tordrup cand. psyk. aut. Klinisk specialist i børn og unge. **13**

barnet afleveres tidligere.

Vil forældrene gerne hjemmepasse, har de den fulde indflydelse på dannelsen af barnets primære tilknytning også længe efter, at tilknytningsmønsteret er etableret og kan overføres til dagtilbud.

Et hjemmepasningstilbud af høj kvalitet og et dagtilbud i høj kvalitet til de 0-3-årige vil ikke ødelægge et barns trygge tilknytning.

Børn med andre tilknytningsstile end tryg kan med fordel starte i dagtilbud af høj kvalitet tidligere end 1-2-årsalderen, hvis forældrene har vanskeligheder, der gør at de ikke kan etablere tryk tilknytning hjemme.

Børn med andre tilknytningsstile end tryk, som er anbragt i familiepleje eller adopteret, kan have glæde af at vente med at begynde i dagtilbud af høj kvalitet, indtil der er udviklet sekundær tryk tilknytning i plejefamilien eller i adoptionsfamilien.

Dagtilbud i høj kvalitet er godt for børns tilknytning, men der kan rejses tvivl om den høje kvalitet efter en årrækkes nedskæringer. Særlige

lav normering bekymrer i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Litteratur:

Broberg, A. et.al.(2010) Tilknytning i praksis. Hans Reitzels Forlag

Broden, M. og Hyllander I. (1998) At blive sig selv. Hans Reitzels Forlag

Bowlby, John (1989) At knytte og bryde nære bånd. Det lille forlag

Bowlby, John (1988) En sikker base. Det lille forlag

Gilbert, Paul (2018) Compassionfokuseret terapi. Dansk Psykologisk Forlag

Golding, S. Kim (2010) Styrk barnets tilknytning. Dansk psykologisk Forlag

Hart, Susan (2006) Betydningen af samhørighed. Hans Reitzels Forlag

Kragh-Muller, Grethe (2013) Kvalitet i daginstitutioner. Hans Reitzels forlag

Larsen, Henrik. D. (2018) Fosterets og fødsels psykologi. Pregnant Press

Rasborg, Lars (2007) Miljøterapi med børn og unge. Akademisk forlag

Rygaard, Niels Peter (2000) Børn og

Hvornår kan man som fagperson anbefale forældre, plejeforældre og adoptanter, at deres børn starter i dagtilbud i et tilknytningsteoretisk perspektiv.

Af Rikke Yde Tordrup cand. psyk. aut. Klinisk specialist i børn og unge. **14**

unge med tilknytningsforstyrrelse – tidlig frustration. Forfatterforlaget

Rygaard, Niels Peter (1991) Tidlig frustration. Socialpædagogisk bibliotek

Sommer, Dion (1996) Barndomspsykologi. Hans Reitzels Forlag

Sommer, Dion og Klitmøller, Jacob (2018) Fremtidsparat?. Hans Reitzels Forlag

Stern, Daniel N. (1995) Moderskabskonstellationen. Hans Reitzels

Forlag

Stern, Daniel N. (2004) Det nuværende øjeblik. Hans Reitzels Forlag

Stern, Daniel N. (2009) Spædbarnets interpersonelle verden. Hans Reitzels Forlag

Sørensen, Jens H. (2006) Fonagy, Schore, Stern – affektregulering i udvikling og psykoterapi. Hans Reitzels Forlag

Tordrup, Rikke Y. (2019) Udviklende øjeblikke. Akademisk Forlag

